

Slobodan Tišma

PAR SITNIH KORAKA UNAZAD

"Leporello, presto tavola!"

Mama i tata, ludaci!

A ujak – ludak!

Između šamara i ubistva nema razlike.

Ako je Kafka najveći pisac, a oberlajtnant Rizling najmanji, kako on tvrdi u jednom intervjuu, onda ja uopšte nisam pisac. Bravo! Ja sam, u stvari, *slikar*. Zar se tu ne nazire "krajnje rešenje"? U ime Kafke, sa Rizlingom kao egzekutorom. Ali svaki *pravi* umetnik je fašista, tj. političar, što, naravno, nije istina. Inače, Rizling je jedan od retkih majstora koji ume da napreduje kroz text koračajući unazad.

Da bi neko zaista bio voljen, potrebno je da podnese najveću žrtvu – da nestane. Nestati, biti voljen – double trouble. Raspeti.

Kada don Đovani poziva svog slugu Leporela da mu postavi sto, ili možda da ga donese, da li on hoće da obedi? Može biti. Veseljak se pretvara u mračnog nekrofila. Ali on hoće, pre svega, da piše neko pismo. Kome? Mrtvima. Hoće da se poigra sa nedužnim senkama nemoćnim da mu odgovore. On ima apsolutnu moć nad tim likovima kao zli demijurg. Da li? Sto mu je za to potreban. Sprema spletku. No, možda će na kraju i obedovati, ali sam kao pas, ješće sopstveni leš.

Ipak, uvek nas je dvojica, jedan koji naređuje i drugi koji sluša i gundā. Pa, da pozovem najzad tog slugu koji, inače, dosta liči na mene. Poguren je i nikada mu ne vidim lice, zapravo, on i nema lica, samo čujem njegov glas, njegov *romor*, koji je pre glas nekog Voceka – dakle, basso-profondo. Ali ni *ja* nisam baš don Đovani, sličniji sam malom histeričnom kapetanu, tako da sluga moje molbe i naređenja stalno sluša u tenoru koji je na ivici kontra-tenora, dakle, falseta. Ali kakva je *sličnost*, tj. razlika između basso-profondo i kontra-tenora? Ma ne, istina je da hoću da spletkarim, ali ja sam pre neki kondomski zavodnik, više posmatrač, dobronameran, predusretljiv, čije se mutne poruke obično i na sreću završavaju bez posledica. Snebivam se, pribegavam parabolama, aluzijama, kao, mogao bih ja da budem i direktniji. Ali ima prilika koje baš to najviše boli, ta nedovoljnost, u tome najviše uživaju. Zanimljivo! *Iskazi i sudovi su arije koje lebde okolo i nestaju u uglovima umnožavajući odsutnost* entropometrijskom progresijom. Gde su sad te lepote, kuda su nestale te šarene krpice, moje skupocene ideje, moji dragi likovi? Počinjem uvek u nadi da će se najzad pojaviti, toliko se nadam da do kraja skoro uvek ne bude ništa. Nema odgovora. Ali započinjanje i to buđenje nade, to je skoro

prirodna stvar. Uvek i uvek pokušavati, nasrtati na čast i čestitost misli. Čijih? Grešiti, greškariti do besmisla, do gluposti. Ili živeti za taj tren kada će se slika konačno izbistriti, kada ću fokusirati situaciju, participirati, biti uvučen u spletku. Prvi korak u spletku je "videti nešto", tj. znati nešto što ne treba da se zna. Iako, znanje je uvek nesigurno. A onda dolazi drugi korak, korak unazad, zatim nekoliko brzih sitnih, povući se u tamu, sakriti se i odatle tvrditi pazar, postaviti cenu ili, bolje reći, ucenu. He, he, kakvu ucenu? Ali uvek postoji rizik da onaj koji spletkari bude i sam žrtva spletke, da bude zavedeni zavodnik, da izgubi identitet i postane senka. Što ono rekao jedan balkonski, pardon, balkanski poeta: "Love, a ulovljeni." Velika mudrost! I to je pravedno, ništa nema za džabe, i zato treba biti oprezan, stalno plesati napred-nazad, levo i desno. Ipak, pričam o nečemu što je sasvim neprimereno situaciji, za čim neće biti potrebe. Ali opasno je nešto videti, biti uvučen u tajnu. Međutim, to mlečno staklo u četvorokraknim vratima koja se rasklapaju deleći spavaću sobu od dnevne, zbilja je surovo. Zaista i vidim samo neke konture, senke koje plešu, koje marširaju, to stalno smenjivanje valcera i marševa, a zatim nestaju prepuštajući moju jadnu maštu izvesnosti apstrakcije pravougaonika i trouglova. No, ipak, u mojoj svesti ostaju neki otisci, tragovi nečijeg nečitljivog pisma kao tragovi zločina, mrlje, sunčeve pege na licu jedne biljke koja se uvek okreće tamo odakle dolaze vatra i svetlost, nežnost i surovost kao dvosmislenost ljubavnog zagrljaja.

Pa hajde, kažem slugi, da počnemo tu *komediju gladi*, da skupimo družinu, makar da ih postrojimo u dubini scene. U mraku teško da možemo sagledati veze i odnose, u stvari, podozrevam da tih odnosa i nema, ta to je naš posao, da ih gurnemo blago jedne na druge, da se malo oraspolože, zabave, ne bi li nekako prekratili dosadu. Ali ja, u stvari, čeznem za matrijarhatom, pardon, šta to govorim, zapravo, hteo sam reći da čeznem za scenografijom, za pejzažom, likovi se jave u trenu i nestanu, večna je samo livada, polje preko koga prelaze. Samo da čujem jutarnje zvuke Pavlove ulice, bruj zvona reformističke crkve koji traje i koji nije prestao ni do dana današnjeg, samo se stišava šireći se u beskraj, da osetim smrad plina, koji se meša sa mirisom skuvanog mleka od koga bih mogao i povraćati, ali ta mučnina je možda i najveći užitek. Ili da vidim prazno, napušteno, skladište "Mlinotehne", koje se naslanja na malo sumračno dvorište u kom je večita gomila mokrih cepanica i par kanti za smeće, po kojima plešu tri dugačka siva štakora *sa imenima*, a zatim, za tren nestaju ispod trulih vratanaca bez natpisa, iza kojih uske stepenice vode u podzemni svet, napola zaklonjenih stablom jednog kržljavog ringlova čije ljubičaste grane jedva dopiru do stana na prvom spratu. Na terasi stoji neki dečak koji će nestati ili je nestao, izgubljen u večnosti, napušten od sveta, od univerzuma, kopile, skot na goloj utrini izložen ledenom povetarcu, ali postoji nada da će on biti ponajden, ponovo rođen i ponovo izgubljen.

Dakle, da počnemo, oklevam, osećam se kao na zubarskoj stolici sa Graučom Marksom kao zubarom, a, naravno, i ostala braća su tu da asistiraju. U stvari, osećam se kao zavodnica, kao gospođa kojoj zavlache nadrealističke skalamerije u raščepljenu gubicu. Ali ne plaši se, kažem sebi, nema tu nikakve demonije, ne radi se o tome, ti likovi su navivni, dobroćudni, ne mogu te uvući ni u šta, meki noćni ljudi, kišni, slobodno ih dodirni, zagrlji. Sve su to, u stvari, sitni sporedni likovi čije se životne priče iscrpljuju u par reči, zapravo, takvi me najviše i interesuju, ti su najsladi, ha-ha! Ali opet, lančana reakcija

izazvana nepromišljenošću? Posledice mogu biti katastrofalne – domino efekat. Ko zna gde se završava taj koloplet? A? Ma hajde!

Ali kada malo pre spomenuh užitak, setih se jedne pesme Nanija Balestrinija u kojoj kaže da je "možda Frančesko Petrarca nesrećan bio zbog kafe", dakle, zbog nečega o čemu nije mogao imati pojma. U mom slučaju pre bi se moglo reći da je "Đura Jakšić nesrećan bio zbog bureka", dakle, zbog nečega što mu je bilo dobro poznato, ali nije imao *kredita* ni za šoljicu kafe, a kamoli za burek.

Dobro, evo, prvi je Matojz, Vili Matojz, osamnaestogodišnji mladić koji stanuje u dvorišnom stanu u krugu već spominjanog skladišta. Na kraju Drugog svetskog rata, njegov otac je pobjegao u Nemačku sa nacistima koji su se povlačili preko Panonske nizije. On i majka su ostali. Majka se posle preudala za nekog Milićevića, tapetara, koji se uselio u njihov stan. Nedelja je. Gledam ih sa terase kako u dvorištu sede za stolom i ručaju. Vili podrigne, što, inače, kod Švaba nije ništa nepristojno, to je čak uobičajeno pri obedu, na šta očuh burno reaguje, otera ga od stola. Vili pretrči preko dvorišta, dođe do ulične kapije i tu otpeva jednu pesmicu koja se u to vreme nije skidala sa zapadnoevropskih radio-stanica, koje su bučale svuda okolo: "Rum and coca-cola, drinking of Cubana... Su-tradan po Vilija dođu panduri i odvedu ga. Posle smo čuli, navodno, potkradao je nekog majstora, autoalhemičara, ovaj, automehaničara, kod koga je radio kao šegrt. Mene je Vilijev nestanak posebno pogodio, pošto je on bio moj zaštitnik u kvartu u kom je bilo dosta opasne i zločeste dece. Dobro se sećam braće Durstig, posebno najmlađeg Dušana čiji čvegeri mi još uvek zvone u tintari. I moj otac je voleo Vilija, rekao je jednom da ga podseća na njegovog starijeg sina, mog brata Vitalija koji je, takođe, sa osamnaest godina uhapšen, ali kao informbirovac, i osuđen na četvorogodišnju robiju na Golom otoku gde je i ostavio kosti. Ali to je možda i najbolje što je moglo da mu se desi u životu. Da li je umro od gladi ili su ga ubili, to nikada nismo saznali. I ne samo nesreća i tuga, veliko je to i poniženje za svakog oca, muškarca, da ti neko ispod šape otme prvorođenog sina, takoreći još dete, i odvede ga nekud bez traga, zapravo, ubije ga tu na tvoje oči, pa bila to Udba, država, sam bog otac. Šta ti drugo preostaje, nego časno da pogineš braneći ga, znaš svoje pravo, znaš gde je oružje. Ali hajde! Inače, brata je prijavio njegov najbolji drug iz gimnazije, izvesni M. P. koji je uhvaćen sa neakvim propagandnim materijalom. Kada su ga udbaši upitali da li je taj materijal još neko video, tj. da li je taj materijal video i Vito, on je rekao: da. No, dosta o tome, postaje dosadno, osećam ispraznost te priče, njenu providnost.

Postoje samo dve situacije koje zaokupljaju moju maštu, maštu sina, dva paralelna patosa sa opasnim međuprostorom u kom nastaje text koji me kao crna rupa usisava, u kom nestajem. Uzbudjenje koje dolazi odatle podstaknuto je nedostatkom, manjkavošću situacije. Prva je: mama umrla, ili se ubila kada sam imao pet-šest godina. Sasvim sam je zaboravio, ostalo je samo sećanje na miris njene kose, mogu da ga dočaram u trenutku i on se apsolutno razlikuje od bilo čega poznatog. To naslućivanje je neka vrsta životinjskog instinkta. Danas živim sa ocem, živimo kao prijatelji, kao muškarci. U nekoj katakombi, u podzemnim galerijama velikog drevnog grada, otac i sin nesrećom skoljeni. Opet taj komični duet, u sumračnoj grobnici, okruženi tišinom stojimo i pevamo. Ali ipak otac je tu, njegova velika sen mi uliva pouzdanje, iako tužni smo, zaprav, veselo-tu-

žni, sudba nam istovetna, takoreći. Ne postoji ni vreme, ni prostor, ništa. Druga situacija je: ja i mama živimo sami. Uopšte ne znam *šta je to otac*, pošto nas je napustio ne zadugo pošto sam se rodio, šmugnuo nekud i to zauvek – nema povratka. Kada budem imao deset godina i ja ću nestati, ali ne svojom voljom. Jednoga dana mama me pošalje u radnju da kupim sapun marke "ten-san" sa hipericinom, koji nije tako čuven kao onaj marke "pearson" sa aromom limuna, ali je upakovan u fantastičnu kutiju sa plavim i belim štraftama koje podsećaju na morske talase. . . Plavi tramvaj njišti kao krdo plavih konja, kao veliki talas, korača unazad odbrojavajući pragove, prolazi osenčenom stranom ulice pored poslastičarnice "City", ali nema te – nema me, ili nema tate – nema mame, nestao sam, sasvim sam izbledeo. Ulica je tunnel, mrak kojim *nešto* klanca, samo napreduje i ne može da skoči ni levo ni desno, ni na izlog poslastičarnice, ni na izlog parfimerije, ogledaju se jedan u drugom, jer levo je desno i desno je levo, zato drži se pruge koja ipak nekud vodi, međutim počinje kiša, provala oblaka sa munjama i gromovima ...

Novac koji sam dobio da kupim *sapun* potrošio sam na *sladoled*. Sedim u boksu od zelenog pliša dok mi baba Barlačka servira na ružičasti mermerni stočić sjajnu rostfraj zdelu sa dve velike bele kugle sladoleda od limuna. Kaže mi: "A, pustio te majstor malo, dobri smo mi ljudi, mi majstori." Ne pokušavam da joj objasnim da ja nisam nikakav šegrt. Pretvorio sam se u sapun koji se topi, koji peni u ustima, pretvorio sam se u ukus limuna, u *nešto*. Kada sam se malo kasnije ipak vratio u Pavlovu ulicu, naše kuće beše nestalo, ostala je samo senka. Uzalud sam kao psić trčkarao okolo.

Ali da se vratimo našem stolu. *Caro il mio Leporello, Leporello, mio caro*, ko je sledeći? Možda neko... a da, čini mi se da se zvala Zajra Dojnaš, teta Zajra. Živela je sama na mansardi u potkrovlju zgrade gde je leti bila nenasna vrućina. Zbog toga je bila stalno u bikiniju koji samo što je postao modni hit. Takođe, prva je koristila ventilator koji je kupila u nekom komisionu u Jevrejskoj ulici. Bila je izrazito šlang i tamnog čistog tena kao crnkinja, nije vadila cigaretu iz usta, tako da joj je glas bio kao malo napuknut. Inače, redovno je pratila holivudski repertoar u bioskopu "Jadran", u Poštanskoj ulici. Kasnije je otišla u Švajcarsku da radi, ali se brzo vratila, nije joj se tamo svidelo. Naravno, nije Švajcarska Amerika. Ali posle je ipak otišla u Australiju i tamo joj se gubi svaki trag. Volela je moga oca, onako, čisto, prijateljski. Imala je običaj da ga oslovljava sa "Đovani, brate!" Oboje su bili žešće komunjare, ali pomalo naivni, zanesenjački su verovali da su svi ljudi, čitavo čovečanstvo, braća bez obzira na nacionalne i rasne razlike, a naročito su prezirali popove i crkvu koju su smatrali za glavnog krivca za sve ljudske nevolje. Inače, moj otac je bio učesnik Španskog građanskog rata i kao čoveka veoma zatvorenog i ćutljivog, ipak sam bio u prilici da ga nekoliko puta čujem kako na hodniku, onako u prolazu, priča Zajri neke epizode iz rata, što je ona prosto gutala.

Koliko je sluh pouzdaniji od vida? Jedne noći kroz odškrinuta vrata spavaće sobe čuo sam nešto: otac je govoreći u snu optuživao majku koja je već davno bila mrtva, za neko, da li ubistvo ili neverstvo, nisam mogao da razumem, spominjao je i *neko ime*, ali ono je ostalo tajna, kao da je bilo izgovoreno preko nekog razglasa sa veoma jakim eho efektom, umnožavalo se, pritom dobijajući sve nova i nova značenja. To me je strahovito pogodilo, nisam baš dobro shvatao o čemu se radi, ali sam bio ubeđen da je mama nevina. Ujutro nisam bio siguran da li sam sve to sanjao ili je otac stvarno govorio u snu.

Kasnije kada sam malo bolje bio upoznat sa prirodom muško-ženskog odnosa, mislio sam da je to bio njegov izgovor za nesigurnost koju je osećao kao muškarac. Jasno je bilo da sa njim nešto nije u redu. Imao je probleme koje nije hteo ni sa kim da podeli, nije bio u pitanju samo moj brat. Sa užasnim migrenama koje su se javljale u razmacima od dve do tri nedelje i obično završavale mučninom i povraćanjem, ležao je u mraku sobe nepomičan, prepušten, verovatno, najcrnijim mislima. Ipak se suprotstavljao tom beznađu, kako mi je jednom rekao, tako što je dočaravao šum talasa koji zapljuskuju prag kuće. Poreklom je bio Mediteranac, generacije njegovih predaka su se rađale i živele na moru, tako da je i u njemu plamsala ta čežnja za vodom i pustolovinom. Verovatno je teško patio zbog toga što je morao da živi u pustoši i monotoniji Panonske ravnice. Ali već u pubertetu sam počeo da sumnjam da mu ta stanja služe kao opravdanje da ne razgovara sa mnom. Za njega je svaki razgovor bio teret, najstrašnija uzaludnost, osim kada je u pitanju bila Zajra, ali i njoj je samo on govorio. U stvari, njegov problem je bio što nikoga nije slušao, nije ga uopšte interesovalo šta drugi ljudi misle, šta osećaju. Postojao je samo taj večiti monolog, romorenje u sopstvenu bradu. Koliko puta sam ga čuo iz druge sobe ili iz kuhinje kako razgovara sam sa sobom, kako šapuće: kakva budaletina, koji kretino i slično. I mislio sam, koga sad tako lepo časti, kome su upućene te uvrede? A, u stvari, on je to govorio sam sebi, proklinjao je sebe zbog nesnalaženja, zbog raznih grešaka koje je počinio i koje su ga postepeno dovele u sasvim beznadežan položaj. Ili je to bila samo neka mazohistička potreba, mračno zadovoljstvo da sebe stalno kinji i ponižava. Da li je njegov položaj bio zaista beznadežan i ko je mogao biti kriv za to, ja to, stvarno, nisam mogao tada još da shvatim. Ali umeo sam i te kako da ga gnjavim, već sa sedam-osam godina sam mu stalno postavljao tako glupa pitanja, kao: Gde sam ja bio pre nego što sam se rodio? Ili: Zašto mora da se umre? Na šta on apsolutno nije znao šta da mi odgovori. Međutim, jednog dana vraćajući se iz škole, bio sam svedok kada je u ajnfortu naše kuće Zajra Dojnaš ošamarila mog oca, a zatim stepeništem pobegla u potkrovlje. Ovaj događaj je bacio novo svetlo na karakter njihovog odnosa. Nisam znao šta o tome da mislim, ali ćutao sam kao zaliven.

Već u višim razredima osnovne škole ja sam, takođe, bio redovni posetilac bioskopa "Jadran", u Poštanskoj ulici, tako da sam ponekad i Zajri pravio društvo. Sećam se da sam se tresao od straha gledajući film "Hiljadu očiju doktora Mabuzea", ali posebno me se dojmio film Džeka Arnolda, "Čovek koji je iščilio". To je priča o jednom bračnom paru bez dece, naoko srećnom. Međutim, muž jednog dana počne da se smanjuje. Regresira u uzrast dečaka, a zatim se pretvori u Palčića. Žena ulazi u odnos sa drugim muškarcem, njenim poslodavcem i oni kao par postaju čoveku koji se smanjuje nešto kao mama i tata, ali, u stvari, žele da ga se otarase. I tako, herojski se boreći sa svim nevoljama koje prate tu njegovu menu, posebno je bilo uzbudljivo kada ga kao Palčića napadne mačka, kada na kraju, kroz podrumski prozorčić, čovek manji od palidrvca, izađe na suncem obasjanu ulicu, meni se niz obraze osute pubertetskim bubuljicama slivaju suze u potocima. Ali u bioskopu "Jadran" gledao sam i film "Pesma" snimljen po romanu little-big pesnika i ibis-redibis revolucionara Oskara Darvinčija. Svi koji su gledali taj film ili čitali knjigu, setiće se one scene u potkrovlju, u vešernici, koja prikazuje seksualni odnos pesnika Vekovića i njegove komšinice, neke pralje koja je tu širila veš. To mi se uopšte

nije svidelo, traumatizovala me je okrutnost i silina koitusa, dvosmislenost zagrljaja. Dugo sam bio pod tim lošim utiskom. U tom trenutku, izgleda, još nisam bio spreman za takvo iskustvo. A i ta ideja o potkrovlju kao *poprištu zločina* u mojoj svesti se, valjda, nije nikako smela dovesti u vezu sa Zajrinim potkrovljem koje je za mene bilo nešto kao Aricija ili Monsalvat, sveto mesto.

Ali hajde da krenemo dalje, koga se još sećam, ili koga se još mogu setiti? Iz mraka, iz dubine scene izranjaju likovi nedovoljno jasni, bez imena. Ništa, baš ništa ne mogu za njih da učinim, da li? Ni da ih pozovem, da ih prigrlim, ni da ih povredim, da ih gurnem dublje u tamu, lica uplakana sa razmazanom šminkom, aveti, da im saopštim neku laž, da im šapnem, da im pojasnim šta ih je snašlo. Ili da im kažem šta ih je promašilo, zaobišlo zauvek, izneverene nade, obećanja pusta. *Ipak, ja vas volim, utvare drage, jedina moja bratijo verna, što me pratiš u stopu, ali oprezno, na rastojanju. Razumem vas, nisam baš prilika od poverenja.*

Na primer, takav jedan lik na granici opažljivosti je domar naše zgrade, izvesni Adam F.

Pijanac, žena pokušala da ga otruje, dala mu nešto da pojede. On je preživeo sa teškim oštećenjem ždrela, a ona zavšila u zatvoru, u okovima. Međutim, on posle izgubi stanarsko pravo, zapravo, nije ga nikad ni imao, isteraše ga na ulicu i tako postade klošar. Žena, pak, kad se vrati sa robije, oda se prostituciji i pretvori taj podrumski stan u bordel. Ali šta sa tim? Na šta me podseća ili na šta liči ta priča? Pa, to je svakome jasno. Opet mi je pripala muka: vrlo patetično zvuči činjenica da sam zaista odrastao u Pavlovoj ulici. Ali verovatno je to bio razlog zašto sam se identifikovao sa jednim dečakom iz čuvenog romana Ferenc Molnara, u pitanju je jedan sasvim sporedan lik, ali zaveo me, mamicu mu. Sećam se neke slike kada u praznoj školskoj dvorani, dečak stojeći pored klavira odsutno prebira po dirkama, samo dva, tri tona – ko je to? Međutim, njegova škola je u nekom indijskom selu, u srcu džungle. Kada uveče krene kući, iz šikare ga vrebata tigar, kao i svakog mladog majmuna. Ili je škola negde u afričkoj savani, na ivici pustinje. Kada u suton krene kući, iz visoke trave vrebaju ga lavovi, kao i svakog mladog bivola. Tigar ili lavovi? Jedna je posvemašnja noć a mnoga su sunca, mnoge vatre. Nedavno sam pokušao da se setim kako se taj dečak zvao, ali nikako nisam mogao da se setim. Prolazeći Duvanskom ulicom svratio sam u Gradsku biblioteku i zamolio bibliotekara, jednog mlađeg čoveka, da mi sa police skine knjigu "Dečaci Pavlove ulice", da nešto proverim. Mladić me je začuđeno pogledao, upitao me je: "Izvinite, da li ste vi član biblioteke?" Odgovorio sam da nisam, ali da bih želeo samo nešto da pogledam tu pred njim. Na to mi je on hladno odvratio da ne vidi razlog zašto bi mi dao knjigu. "Znam, ali knjiga vam je tu nadohvat ruke." Čutao je. Kasnije kada sam bio u prilici da otvorim knjigu, da pronađem ime, jednostavno, nisam mogao, nisam smeo, sam bog me povukao za rukav. Prepustio sam to definitivno zaboravu. Jednom sam čak pomislio da možda tog imena i nema u knjizi, da je taj lik nestao i uplašio sam se. Baš koješta. Ili Švejk! Izgleda da je od svih literarnih likova, lik Švejka jedno od najčešćih ovaploćenja u tzv. stvarnosti. Iako oni koji su ovim imenom krstili određene prilike, teško da su ikada imali Hašekovu knjigu u ruci, najverovatnije, samo su nešto slušali o Švejk. U Ujvideku, s kraja pedesetih, koliko se sećam, bilo je bar pet-šest takvih prilika, skoro svaki kvart je imao svog Švejka. Ali ta ovaploćenja ili, preciznije rečeno, metensomatoze, možda najbolje predo-

čava priča o nosorogu: Kada su prilikom jedne posete zoološkom vrtu, neka deca upitala čuvara, kako se zove nosorog, on im je rekao da se zove – *Časovničar*. I deca su odmah pomislila da između nosoroga i časovničarskog umeća postoji neka veza, tj. da taj nosorog zaista ume da popravlja časovnike i bila su u pravu, taj nosorog je to, ipak, nekako mogao, u šta onaj čuvar ni u snu ne bi mogao da poveruje, iako je upravo on nosorogu nadenuo to ime. Ali preslikavanje je najveće čudo, najveća misterija – ta *sličnost*, tj. razlika. Ljudi su deca i to ne velika, nego mala, sasvim mala dečica. *U životu*, kao i u priči, uz malu pomoć zvezda sve se ipak nekako narihta, makar mic po mic, samo treba biti dovoljno uporan, pardon, oprezan. Ma, šta mi napriča! Zaista znam jednog nosoroga koji radi kao časovničar i koji teško da je u životu popravio neki časovnik, naprotiv, mnoge je pokvario, ali i dalje radi, tj. ti časovnici koji su bili kod njega na popravci i dalje rade, pokvareni su ali rade, samo što ne mere tačno vreme – varaju. Kada je, pak, matematika u pitanju, stvari stoje drugačije, ali kako sam nešto našao, po najnovijim teorijama i tamo je kaos. Naravno, ja se pre svih sećam Švejka iz Rotkvarije. U šinjelu, sa šapkom, mali debeljko sa prćastim crvenim nosom, zapišava uglove kuća, tocilja se po ledom okovanoj Šafarikovoj ulici, dok na zimskom nebu plamte dve-tri nepostojeće zvezde daleke hiljadama svetlosnih godina. Živeo je sam u nekom dvorištu kao neko biće, nešto između rovčice i tri prasete. Da li je imao viruse u njušci ili je samo slinio od hladnoće? Izgubljen u pričama-ludorijama, bez ikog svog, kako je uopšte mogao da preživi tolike godine? Od čega? Pa, verovatno od tih priča, od verbalnih eksplozija koje su same sebi bile svrha. A i taj oberlajtnant što ga otpusti, što mu dade voljno, stvarno nemam reči. . .

Tišina. A onda se iz mraka približava mali kovitlac, orkančić iz kog se pojavljuje kao neki motiv oružja, na primer: Amfortasovo ukradano koplje, ukradena relikvija. Ali to je, u stvari, očev pištolj koji je on doneo iz Španije i čuvao kao dragoceni trofej. Ležao je godinama zaboravljen u ormanu u dnevnoj sobi ispod nekih sudskih akata. Ali kako kaže stara kineska poslovice, jednom, ipak, dođe taj dan kada oružje koje se čuva u kući mora biti upotrebljeno. I tako jednog dana otac ustanovi da je pištolj nestao. Bio je zbunjen, ali ubrzo složi kockice i optuži za krađu nekog našeg rođaka, inače, poznatog lovca i velikog ljubitelja oružja, koji je jednom prilikom, neposredno pre nego što je otac otkrio da pištolja nema, prenoćio kod nas i baš spavao u dnevnoj sobi gde se nalazio orman u kom je pištolj bio ostavljen. Međutim, slučaj je ostao dugo nerešen. Otac je insistirao da rođak vrati pištolj, ali nije hteo da ga prijavi policiji. Ovaj, pak, nije vraćao pištolj, uporno je tvrdio da ga on nije ukrao i čak se stravično uvredio. Kopča: U međuvremenu desi se jedan tragičan slučaj na nekoj svadbi. U ludilu pijanstva, kum potegne pištolj i opali par metaka u plafon. Jedan metak rikošetira od lustera i smrtno rani mladu koja je sedela za stolom i koja preminu tu na licu mesta, na rukama nesrećnog mladoženje. U istrazi se ispostavi da je pištolj iz kog je pucao pijani kum, upravo, očev ukradeni pištolj. Dotični kum je bio, niko drugi, nego naš zet, propali fudbaler i zavodnik, čija je žena bila mamina veoma bliska rođaka koja je još sa šesnaest godina pobegla od svojih roditelja i udala se za njega. Ona je, inače, po očevim rečima, veoma ličila na svoju majku. Pošto je bila samo nekoliko godina starija od mene, imala je običaj da i posle mamine smrti često dolazi kod nas i da se igra sa mnom. S vremenom su se te posete

proredile, pogotovo kada se udala, ali je ipak nastavila ponekad da dolazi, bar jednom ili dva puta godišnje. Naravno, bila je upoznata sa svim kućnim tajnama, tako da je znala i za pištolj. Ja sam se kasnije setio da je par nedelja pre nego što je otkriven nestanak pištolja, ona bila u poseti kod nas i da je nešto zavirivala u orman. No, u svakom slučaju, otac je sada bio u nevolji, pošto je rođaka u istrazi rekla da joj je otac posudio pištolj, a ona ga posle dala mužu. Takođe, onaj uvređeni rođak nikako nije hteo da svedoči u očevu korist i da potvrdi da ga je otac sumnjičio za krađu. Ipak, posle nekoliko izvinjenja i preklinjanja, on je najzad popustio i potvrdio u istrazi da ga je otac sumnjičio i tako je slučaj razrešen. Za ubistvo iz nehata naš nevoljeni zet dobi nekoliko godina robi je, rođaka za krađu, uslovnu kaznu, a ocu bude vraćen njegov pištolj. Međutim, otac je smatrao da je taj pištolj sada bio na neki način oskrnavljen i jedne noći sa Varadinskog mosta baci ga u Dunav na čijem muljevitom dnu leži, verovatno, i dan-danas.

Malo sam sačekao, nigde nikoga, a onda se iz mraka pojavljuje jedna maska, bilo čija maska, maska maske. Mislim da znam ko bi to mogao da bude. Opasno je. Vidim *onog drugara* kako vrti glavom, daje mi znak da se povučem u senku. To je onaj korak unazad, tako uzbudljiv, ipak, opera je to, doduše, životinjska, kao opera, opereta. Iako bi taj susret mogao da bude kruna svega. Ipak, ne! Izronila je iz noćnog okeana zaborava. Nisam joj dao da pije. Zašto? Zato što bi to bio poslednji razgovor. Poslednji, ali za koga? Možda sam pogrešio. Nisam je odgurnuo, samo sam je blago uronio u tamu. Čak pre bi se moglo reći da sam je samo pustio da ode u noć svojim prijateljicama, tamo gde joj je i bilo mesto. Prenuo me je nekakav šum, kao nekakvo struganje. Bio sam zaspao za stolom, ili sam se možda probudio, umro sam. *Od onog drugog ni traga, samo ja.* Telo mi je bilo sve od metala, sasvim zardalo, kao nekakva mašina. Svaki pokret je izazivao natprirodno jasan šum koji je odjekivao u šupljaj utrobi. Međutim, u ustima sam osećao ukus sapuna, ukus limuna. Pokušao sam da ispljunem penu koja je kuljala, ali ipak sam gutao, samo sam nastavio da gutam i osećao sam neopisivo zadovoljstvo i gađenje u isto vreme.

LIBRETTO INTEGRALE

Otac i majka živeli su u divljem braku. Ništa crkva, ništa država. Rodio sam se. Otac nas je istog časa napustio. Nije mogao da podnese dečji plač. Posle par godina majka se udala za nekog pijanca koji ju je stalno tukao. U rastrojstvu pokušala je da ga otruje. On je preživeo a ona u zatvoru izvršila samoubistvo, obesila se. Prešao sam da živim kod oca koji se u međuvremenu spandao sa jednom maminom rođakom koja je bila veštica, bavila se crnom magijom. Stanovali smo na njenoj mansardi. Jedne noći sam ih video kako se grle. Ona nagovori oca da me se otarase. Nije hteo da pristane, iako nije znao šta će sa mnom. Postavljao sam mu stalno pitanja na koja nije znao da odgovori. Onda je oputovao. Ostao sam sam sa maćehom, šta li mi je već bila, ne znam ni sam. Jednog dana poslala me je u prodavnicu po sapun, pretvorila me u psa. Nastavio sam da živim sam u nekom dvorištu. Nisam uopšte znao ko sam i odakle sam došao. Pričao sam glu-

posti i pokazivao ljudima zvezde. U međuvremenu na nekoj svadbi moj očuh, onaj pijanac, pucajući iz očevog pištolja koji je našao u našem stanu, nehatom teško rani moju maćehu, vešticu, koja je na toj svadbi izigrala kumu. Umirući ona se pokaje, pozva oca i zakle ga da me pronađe. Ovaj krene da putuje diljem zemljinog šara ali me nije bilo nigde. Na kraju me pronađe samo dve ulice dalje od naše kuće u jednoj šupi. Nas dvojica nastavimo da živimo zajedno kao muškarci i prijatelji. Ali kada sam imao osamnaest godina, upetljam se u politiku, u stvari, to mi je namestio moj najbolji drug, ili sam počeo da kradem gde sam stigao, tek, budem uhapšen i deportovan na neko ostrvo. Tu i umrem od gladi. Otac, star i teško bolestan, leži sam na mansardi i u mraku dočarava šum talasa koji zapljuskuju kuću. Neće da umre!

P. S.

(Preporuka: ne čitati)

Pisanje – kopulacija – proždiranje
Kanibalizam – nekrofagija - koprofagija

Prolazeći grobljem, don Đovani poziva mrtvog komendatora, koga je probio *sopstvenim bodežom*, na večeru. On, u stvari, hoće da ga pojede, da večera leš. Međutim, mrtvac, leš se pojavljuje kao kameni kip, kao telo od kamena. Pošto je osujećen, don Đovani se kao želeći subjekt okreće sopstvenom zardalom telu, tj. pretvara se u objekt žele, samoproždire se, jede sopstveni izmet.

Pisanje kao samozavođenje, kao jedenje sopstvenih govana